

УДК 347.9

Бонтлаб В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент Київського інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського
Національного університету «Острозька академія»*

ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ: НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД

В умовах реформування судочинства в Україні вивчення практики та рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) набуває особливої актуальності. Впровадження європейських стандартів судочинства може стати найважливішим етапом національних реформ, оскільки має призвести до реальної дії принципу верховенства права, а відтак – до розриву недостатньої ефективності та професійності, а також інших негативних явищ в системі цивільного судочинства в Україні. Важливо також зазначити, що відповідні політичні та юридичні передумови для цього є, національне законодавство поступово приводиться у відповідність з європейськими стандартами судочинства. Одним із інструментів впровадження європейських стандартів у цивільне судочинство в Україні є Європейська конвенція з прав людини та відповідно практика ЄСПЛ. Актуальності зазначеній темі додає також і та обставина, що ЄСПЛ сам перебуває у процесі реформування.

© Бонтлаб В. В., 2015
© Національний університет «Острозька академія», 2015

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

Аналіз попередніх досліджень. Діяльність ЄСПЛ з точки зору цивільного судочинства є предметом досліджень багатьох вчених-юристів. Окремі аспекти діяльності ЄСПЛ досліджували М. М. Антонович, М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, В. Н. Денисов, О. М. Ерделевський, В. І. Євінтов, В. К. Забігайло, В. А. Завгородній, Л. М. Липачова, В. Є. Мармазов, А. С. Мацко, В. В. Міцик, В. І. Муравйов, П. М. Рабінович, Д. М. Супрун, Е. Л. Трегубов, С. В. Шевчук, С. Є. Федик та ін. У галузі науки цивільного процесуального права дослідженню ролі практики та рішень ЄСПЛ також відводиться важлива роль. Так, деякі аспекти діяльності ЄСПЛ відносно цивільного судочинства в Україні аналізували С. В. Васильєв, С. В. Ківалов, В. В. Комаров, В. О. Кучер, М. Й. Штефан, С. Я. Фурса та ін. Зазначені вчені зробили значний внесок у дослідження вказаної проблематики. Водночас, питання захисту цивільних прав у ЄСПЛ науковцями недостатньо розроблені.

Метою даною наукової статті є визначення особливостей здійснення цивільного судочинства ЄСПЛ та місця його рішень та практики в системі цивільного судочинства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Здійснюючи судочинство, українські суди повинні враховувати висновки Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерела права і дотримуватися ідей гуманності та справедливості, які властиві рішенням цим висновкам. На нашу думку, це один із можливих шляхів забезпечення дії в Україні верховенства права, зменшення кількості звернень громадян України до ЄСПЛ за захистом їхніх, зокрема процесуальних, цивільних прав. Крім того, національне законодавство передбачає низку підстав для обов'язковості врахування практики ЄСПЛ. Перш за все, варто звернутися до положень статті 55 Конституції України [1], якою закріплюється право на судовий захист прав

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

і свобод людини і громадянина. Зазначена стаття у частині 3 гласить, що кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Згідно з положеннями статті 1 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2]. Цивільне судочинство в Україні здійснюється відповідно до положень Конституції України, ЦПК, Закону України «Про міжнародне приватне право». ЦПК також містить положення, за яким у випадку неоднакового правового регулювання, передбаченого ЦПК і міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовується положення міжнародного договору (частина 2 ст. 2, частина 5 ст. 8 ЦПК).

ЄСПЛ здійснює захист прав і свобод, закріплених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [3] (далі – Конвенція), яку Україна ратифікувала Законом України від 17.07.1997 [4]. Беручи до уваги положення статті 9 Конституції України щодо чинності міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Конвенція є частиною національного законодавства України. Створення та діяльність ЄСПЛ регулюється розділом II Конвенції, а тому Україна визнає юрисдикцію Суду. Питання виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ регулюються відповідним Законом [5]. У преамбулі зазначеного Закону також зазначається, що він регулює відносини, що виникають у

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

зв'язку з виконанням рішень ЄСПЛ та усуненням причин порушення Україною Конвенції. Також у ньому наголошується, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права (ст.17 Закону). Як справедливо зазначає С. В. Васильєв, набуття чинності для України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стало одним з механізмів узгодження правової системи нашої держави з нормами і стандартами Ради Європи. Прийняття Конвенції стало важливим кроком для пришвидшення впровадження європейських стандартів при реформуванні цивільного судочинства в Україні [6, с. 246]. Особливістю Конвенції є те, що вона спрямована на забезпечення прав і основоположних свобод на національному рівні, а також гарантує права і свободи на міжнародному рівні.

Так, з огляду на викладене вище можна зробити висновок про те, що суди з метою забезпечення єдності судової практики, зокрема в частині її відповідності міжнародним стандартам, здійснюючи правосуддя, поряд із нормами національного законодавства мають застосовувати і норми Конвенції.

ЄСПЛ тлумачить положення Конвенції відповідно до сучасних реалій захисту прав і свобод людини, а тому вважаємо дуже важливим слідкувати, розуміти та правильно застосовувати практику Суду. Оскільки у Конвенції є низка характерних особливостей, її положення мають загальний характер, а права людини здебільшого констатуються у ній в абстрактній, оціночній формі, правильне розуміння її норм розкривається у рішеннях ЄСПЛ, які містять правові позиції щодо суті положень зазначеного міжнародно-правового акта, а також змісту та обсягу гарантованих ним прав.

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvvntp.pdf>.

Законотворчий процес і практика правозастосування підтверджують, що реалізація принципу верховенства права у цей час має ряд проблем. Насамперед поширеним явищем є нерозуміння самого принципу верховенства права, його ототожнення з принципом верховенства позитивного закону. Як наголошено у п. 25 Висновку № 9 (2006) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо ролі національних суддів у забезпеченні ефективного застосування міжнародного та європейського права: «національні суди є відповідальними за застосування європейського права. Від них у багатьох випадках вимагається його пряме застосування. Від них також вимагається тлумачення національного права у відповідності з європейськими стандартами» [7]. Відтак для реалізації ефективного захисту гарантованих прав і свобод громадян та уникнення у подальшому порушень Конвенції існують всі підстави для застосування у судовій практиці національних судів (їх рішеннях) правових позицій (практики) ЄСПЛ у контексті законодавства України та Конвенції.

У юридичній літературі також загострюється увага на співвідношенні рішень ЄСПЛ та Конституційного Суду України. Так, С. Шевчук, досліджуючи проблему узгодженості практики ЄСПЛ та Конституційного Суду України, вказує на: необхідності узгодження практики застосування конвенційних прав і свобод як в межах ЄСПЛ, так і між національними судами та ЄСПЛ; важливості одночасного застосування аналогічних конвенційних та конституційних норм про права і свободи українською судовою системою у контексті відповідної практики зазначених судових інстанцій. Проте С. Шевчук також наголошує на тому, що у випадку явної невідповідності підходу Конституційного Суду України мінімальним стандартам Конвенції виникатиме парадоксальна ситуація, коли ця судова

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvvntp.pdf>.

інстанція фактично встановлює стандарти, нижчі за мінімальні європейські, що є неприпустимим з огляду на те, що Конституція України встановлює рівень захисту основних прав і свобод, який щонайменше аналогічний закріпленому в Конвенції. Інше тлумачення не узгоджуватиметься як безпосередньо з положеннями розділів I та II Конституції України, так і з її основними принципами, ідеями та цінностями [8, с. 130].

Юрисдикція ЄСПЛ визначена у статті 32 Конвенції, яка передбачає, що Суду розглядає всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до ст.ст. 33, 34, 46, 47 Конвенції. Аналіз положень Конвенції показує, що до юрисдикції ЄСПЛ відносяться такі цивільні та цивільно-процесуальні права, як право на життя (ст. 2 Конвенції), право на свободу і особисту недоторканість (ст. 5 Конвенції), право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції), право на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8 Конвенції), право на шлюб (ст. 12 Конвенції) та право на рівноправність кожного з подружжя (ст. 5 Протоколу № 7 до Конвенції), право на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13), право на захист приватної власності (ст. 1 Першого протоколу до Конвенції) Конвенція також закріплює низку свобод немайнового характеру, зокрема свобода думки, совісті і релігії (ст. 9); свобода вираження поглядів (ст. 10), свобода зібрань та об'єднань (ст. 11).

Як зазначалося вище, юрисдикція ЄСПЛ поширюється на захист права власності, що передбачено статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. Зазначене право передбачає, що кожна людина або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. За загальним правилом позбавлення права власності може допускатися лише у виняткових випадках в інтересах суспільства, що має бути врегульовано законом у

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

відповідності з принципами міжнародного права. Водночас держава здійснює контроль за користуванням майном.

Як зазначає С. Шевчук, конструкція «мирне володіння майном» має процесуальний (процесуальні гарантії) та матеріальний (власне захист від свавільних дій держави) компоненти [9]. Варто наголосити, що порушенням зазначеного права вважатиметься не лише активні дії щодо безпосереднього втручання з метою перешкоджання володінню майном, а й дії або бездіяльність, спрямовані на створення перешкод у реалізації права власності.

Найбільш поширеними причинами звернення громадян України до ЄСПЛ є порушення процесуальних прав та свобод, зокрема права на справедливий суд та права на ефективний юридичний захист, адже зазначені права має забезпечувати держава. Так, стаття 6 Конвенції передбачає, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Згідно з положеннями зазначеної статті, судові рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvvntp.pdf>.

Аналізуючи статтю 6 Конвенції, Е. Трегубов визначає наступні елементи права на судовий захист: 1) право на розгляд справи; 2) справедливість судового розгляду; 3) публічність розгляду справи та проголошення рішення; 4) розумний строк розгляду справи; 5) розгляд справи судом, встановленим законом; 6) незалежність і безсторонність суду [10, с. 359].

На нашу думку, найбільш дискусійним та складним як з практичної, так і теоретичної точки зору є питання справедливості судового розгляду. Хоча ЄСПЛ і не ототожнює питання справедливості з правильністю чи хибністю судових рішень, однак чітких критеріїв справедливості не дає. Тим не менше, ЄСПЛ не розглядає питання хибності чи правильності рішень національних судів, однак може вирішувати, чи був судовий розгляд справедливим. З цього питання у науковій літературі керуються позицією самого ЄСПЛ, висловленому в окремих рішеннях, за якою «справедливий розгляд справи» включає в себе такі аспекти належного відправлення правосуддя, як право на доступ до правосуддя, рівність сторін, змагальний характер судового розгляду справи, обґрунтованість судового розгляду тощо [11, с. 65]. У свою чергу, право на ефективний засіб юридичного захисту, закріплене статтею 13 Конвенції, означає, що кожна особа, чії права або свободи гарантовані Конвенцією, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту у національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинено національним органом, який здійснює свої офіційні повноваження. Таким органом може бути орган державного управління, його посадова особа, або навіть суд.

Зауважимо, що ЄСПЛ може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

допущеного однією з держав-учасниць Конвенції порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї, а держави-учасниці зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права. Разом з тим, ст. 35 Конвенції містить умови прийнятності справи до розгляду. Однією з таких умов є вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту, згідно із загально визнаними принципами міжнародного права. Строк позовної давності у цьому випадку становить шість місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні судом останньої інстанції. Якщо особа, яка вважає, що її права та свободи, що гарантуються Конвенцією, порушено, з поважних причин не була присутньою під час проголошення остаточного рішення, або вона не мала можливості ознайомитися з таким рішенням відразу після його проголошення, то перебіг шестимісячного строку починається з моменту, коли фактично стало відомо це рішення. Така ситуація можлива, наприклад, коли в судовому засіданні суду останньої інстанції оголошується лише резолютивна частина рішення, а оголошення рішення в повному обсязі відкладається судом на певний строк. Разом з тим, зволікання з винесенням рішення у справі у розумні строки, або тривале невиконання постановленого рішення є підставою для звернення до ЄСПЛ навіть до вирішення спору по суті або протягом шести місяців після цього. ЄСПЛ може визнати непринятною будь-яку індивідуальну заяву, якщо ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви. Ще однією умовою прийнятності індивідуального позову є завдання суттєвої шкоди заявнику, крім випадків, коли повага до прав людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті, а також за умови, що на цій підставі не може бути відхилена жодна справа, яку національний суд не розглянув належним чином.

- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

Отже, критеріями допустимості звернення до ЄСПЛ за захистом цивільних та цивільно-процесуальних прав є: 1) оскарження поведінки (рішення, дії чи бездіяльність) держави, яка порушила право чи свободу, що гарантується Конвенцією; 2) вичерпання усіх доступних ефективних національних засобів юридичного захисту; 3) дотримано строку звернення до ЄСПЛ; 4) дана справа ще не розглядалася ЄСПЛ з тих самих підстав і не використовується інший міжнародний механізм захисту порушених прав [12, с. 4].

Відповідачем у Суді завжди виступає уряд держави, яка є договірною стороною Конвенції, адже ЄСПЛ розглядає звернення щодо захисту права, порушеного державою, яку уособлюють її органи, установи, організації, посадові особи чи інші владні суб'єкти. Тому ЄСПЛ не розглядатиме скарги на дії приватних осіб, або держав, які не є учасниками Конвенції. Однак, до ЄСПЛ часто звертаються через неможливість домогтися справедливого рішення у спорах щодо цивільно-правових відносин, тобто за захистом гарантованого статтею 6 Конвенції права на справедливий суд, у зв'язку із незабезпеченням державою ефективного захисту гарантованих, в тому числі цивільно-правових, прав.

Конвенція передбачає можливість участі третьої сторони у справах, які розглядає ЄСПЛ. Так, ст. 36 Конвенції передбачено, що Висока Договірна Сторона, громадянин якої є заявником, має право подавати свої письмові зауваження та брати участь у слуханнях. Крім того, зазначена стаття містить також положення, за яким Голова Суду може запропонувати державі-учасниці Конвенції, яка не є стороною у судовому розгляді, або будь-якій особі, яка не є заявником, подати свої письмові зауваження або взяти участь у слуханнях. Комісар Ради Європи з прав людини також має

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях у всіх справах, які розглядає палата або Велика палата.

Варто також зауважити, що ЄСПЛ не переглядає судові рішення національних судів, адже він не є вищою інстанцією відносно національних судів, а тому ЄСПЛ не може скасовувати чи вносити зміни у рішення національних судів. Натомість Суд, розглядаючи звернення громадян за захистом цивільних та цивільно-процесуальних прав громадян, має вирішити, чи мало місце порушення державою в особі її органів влади або посадових осіб взятих на себе зобов'язань в межах Конвенції та протоколів до неї. Однак згідно з положеннями статті 355 ЦПК встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикцію якої визнає Україна, порушення Україною своїх міжнародних зобов'язань при вирішенні певної справи судом є підставою для подання заяви про перегляд судового рішення. Таким чином, перегляд судового рішення національного суду за наслідками рішення ЄСПЛ вбачається можливим.

Важливим етапом цивільного судочинства є виконання судового рішення. Аналіз європейського досвіду виконання рішень ЄСПЛ дозволяє визначити подібні та відмінні риси у практиці їх виконання. Так, В. А. Завгородній доходить висновку, що практика виконання рішень ЄСПЛ Україною подібна до держав Європейського Союзу залученням Міністерства юстиції до цього процесу, а відмінна тим, що державам-членам ЄС притаманні: а) визначна роль щодо контролю за виконанням рішень ЄСПЛ Конституційного Суду; б) відсутність можливості перегляду рішень національних судів по адміністративних чи господарських справах; в) наявність контрольних функцій за виконанням рішень ЄСПЛ у законодавчого органу держави; г) участь у реалізації рішень ЄСПЛ уповноваженого з прав людини, генерального прокурора [13, с. 62].

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvvntp.pdf>.

Як зазначалося вище, ЄСПЛ перебуває у стадії реформування, яке спрямоване на вдосконалення судочинства та зменшення навантаження на Суд. Так, наразі розроблено два Протоколи № 15 та № 16 до Конвенції (до яких Україна приєдналася 20 червня 2014 року), що набувають чинності. Основними ідеями вказаних протоколів є скорочення строку позовної давності, запровадження принципу субсидіарності, розвантаження ЄСПЛ за рахунок дрібних спорів, скасування граничного віку виконання обов'язків судді, обмеження можливості ветовати розгляд спору, запровадження права як Високих Договірних Сторін, так і національних судів звернення до ЄСПЛ за консультативними висновками з питань тлумачення чи застосування конвенційних прав тощо. В наукових колах наголошують як на позитивних, так і негативних можливих наслідках від набуття чинності вказаними протоколами [14, с. 15–22], проте Україні слід брати до уваги ці тенденції при формуванні національної системи судочинства.

Висновок. Таким чином, аналіз положень Конвенції щодо змісту окремих цивільних та процесуальних прав людини, а також щодо особливостей здійснення судочинства ЄСПЛ, дає підстави зробити висновок, що практика ЄСПЛ відіграє важливу роль у процесі реформування цивільного судочинства в Україні. Оскільки Конвенція гарантує низку цивільних прав майнового та особистого немайнового характеру, вбачається необхідним поглибленого вивчення теоретичних засад судочинства ЄСПЛ та особливостей прецедентних рішень Суду як джерела права. Основні тенденції реформування судочинства ЄСПЛ спрямовані на зменшення завантаженості Суду, скорочення процесуальних строків, запровадження інституту звернення за консультативними висновками ЄСПЛ щодо тлумачення та застосування конвенційних прав і

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvvntp.pdf>.

свобод. Також варто підкреслити, що удосконалення національної моделі цивільного судочинства має провадитись через призму рішень ЄСПЛ.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-42. – Ст. 492.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006, № 3477 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006 – № 30. – Ст. 260.
6. Васильєв С. В. Етапи формування цивільного процесуального законодавства України / С. В. Васильєв // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Серія «Право». – 2012. – № 1000. – С. 243–248.
7. Висновок № 7 Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі національних суддів у забезпеченні ефективного застосування міжнародного та європейського

▪ Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

права [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://court.gov.ua/userfiles/visn_9_2006.pdf.

8. Шевчук С. Узгодженість практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України / С. Шевчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 122–130.

9. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. – Вид. 2-е випр., доп. – К. : Реферат, 2007. – С. 695–701.

10. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Е. Л. Трегубов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 358–363. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_1_58.pdf.

11. Моул Н. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 6. Право на справедливое судебное разбирательство. Прецеденты и комментарии / Н. Моул, К. Харби, Л. Б. Алексеева. – М. : Российская академия правосудия, 2001. – 139 с.

12. Як і коли можна звернутися до Європейського суду з прав людини? / Автори-упорядники Р. О. Куйбіда, Т. В. Руда. – Київ, 2011. – 56 с.

13. Завгородній В. А. Зарубіжний досвід виконання рішень Європейського суду з прав людини (на прикладі деяких країн Європейського Союзу) / В. А. Завгородній // Науковий вісник Дніпропетровського національного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 57-64.

14. Гудима Д. Європейський суд з прав людини: реформування триває (Протокол № 15 до Конвенції) / Д. Гудима // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 3. – С. 15-22.

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.

Бонтлаб В. В.

Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід

У статті визначено особливості здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини, місце його рішень та практики в системі цивільного судочинства України. Автор розглядає ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як один із механізмів узгодження правової системи України з нормами і стандартами Ради Європи. Розглянуто питання узгодження рішень Конституційного Суду України з рішеннями ЄСПЛ. Окреслено коло цивільних прав, зокрема майнових, які захищає Конвенція, та визначено критерії допустимості звернення до ЄСПЛ. Зроблено висновок щодо значення вивчення судової практики ЄСПЛ.

Ключові слова: цивільне судочинство, Європейський суд з прав людини, судовий захист цивільних прав.

Бонтлаб В. В.

Совершение гражданского судопроизводства Европейским судом по правам человека: научно-теоретический подход

В статье определены особенности совершения гражданского судопроизводства Европейским судом по правам человека, место его решений и практики в системе гражданского судопроизводства Украины. Автор рассматривает ратификацию Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод как один из механизмов согласования правовой системы Украины с нормами и стандартами Совета Европы. Рассмотрены вопросы приведения в соответствие решений Конституционного Суда Украины с решениями ЕСПЧ. Очерчен круг гражданских прав, в частности

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvvntp.pdf>.

имущественных, которые защищает Конвенция, а также определены критерии допустимости обращения в ЕСПЧ. Сделан вывод относительно значения изучения судебной практики ЕСПЧ.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, Европейский суд по правам человека, судебная защита гражданских прав.

Bontlab V. V.

Civil proceeding by European Court of Human Rights: theoretic and scientific approach

The article defines peculiarities of European Court of Human Rights civil proceeding, as well as role of its decisions and practice in the system of civil judicature of Ukraine. The author considers ratification of European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as a mechanism for harmonization of legal system of Ukraine with norms and standards of Council of Europe. The issues of harmonization of decisions of Constitutional Court of Ukraine to decisions of ECHR have been discussed. The number of civil rights, especially property rights, which are protected by the Convention, as well as criteria for eligibility for applying to ECHR have been defined. The conclusion on importance of judicial practice of ECHR study has been done.

Key words: civil proceeding, European Court of Human Rights, judicial protection of civil rights.

-
- Здійснення цивільного судочинства Європейським судом з прав людини: науково-теоретичний підхід / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 2(12) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles /2015/n2/15bvntp.pdf>.